

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENİ ADAYLARININ DEĞERLER SİSTEMİ

Hülya GÜRKAN *

Hatice ÇAMLIYER **

Asuman Seda SARACALOĞLU ***

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Beden Eğitimi Öğretmeni adaylarının değerler sistemini belirlemektir. Araştırmada Rokeach Değerler Sistemi Ölçeği (1973) kullanılmıştır. Çalışma, üç farklı üniversiteden 153 kız ve 183 erkek olmak üzere toplam 336 Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi; medyan testi, varyans analizi, t ve Tukey-B testleri ile yapılmıştır. Araştırma bulguları temel değerlerde yaşa, sınıflara ve spor branşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığını; buna karşın kimi değerlerde üniversitelere ve cinsiyete göre anlamlı biçimde farklılaştığını ortaya koymuştur. Aracı değerler açısından ise, bazı değerler üniversitelere, cinsiyete, yaşa, sınıflara ve spor branşlarına göre değişmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi öğretmeni adayı, değerler, temel değerler, aracı değerler.

THE VALUE SYSTEMS OF PROSPECTIVE PE TEACHERS

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the value systems of the prospective physical education teachers. In the research, the Rokeach Value Survey (1973) was administered to 153 female and 183 male, as total 336. The data were analysed by median, ANOVA, t and Tukey-B tests. The research findings yield that there is no considerable difference between age, grades and sport branches, and some of the terminal values, but there are significant differences with respect to universities and gender. Some of the instrumental values differ in terms of universities, sex, age, grades and sport branches.

Key Words: Prospective PE teachers, values, terminal values, instrumental values.

* Edirne Lisesi Beden Eğitimi Öğretmeni

** Celal Bayar Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu/MANİSA

*** Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi/İZMİR

GİRİŞ

Toplumsal değişme ve gelişmeler sonucunda toplumların ve bireylerin genel yargılarında, değer, inanç ve tutumlarında dolayısıyla yapısında belirgin farklılıklar olmuştur. Bu durum, değişen toplum dinamiklerinin incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

Değerler, insanların yaşamlarında etkili olan sosyo-psikolojik dinamiklerdir ve o toplumun kültürel yapısında meydana gelmektedir. Kültürden kültüre değişen bir yapı gösteren değerler; inançları, tutumları, sosyal normları, ihtiyaçları, ideoloji ve doktrin kavramlarını da kapsamaktadır.

İnsanların tutum ve davranışlarını etkileyen değerler, sözü edilen özellikleri anlama, belirleme, biçimlendirme ve yönlendirmede önemli rol oynamaktadırlar. Bireylerin, grupların ve çeşitli kültürlerin değerleri hakkında bilgi edinme, o bireyleri ve toplumları tanıma imkanı sağladığı gibi, onların tutum ve davranışlarını önceden kestirebilme fırsatını da vermektedir. Başka bir anlatımla, sosyal sınıflar, meslek, dinsel ve siyasal inançlar ancak onların değer ve değer sistemlerindeki farklılıklar dikkate alınarak açıklanabilmektedir^(4, 7, 12, 27, 32, 36, 40).

Bunun yanı sıra, kültürel, kurumsal ve teknolojik değişmelerde olduğu gibi, olgunlaşma, eğitim, inandırma ve terapi ile meydana gelen farklılıklar da "değer" ve "değer sistemleri"nde görülen değişimlere bağlanarak açıklanabilir⁽²⁷⁾. Tüm toplumsal kurumların olduğu gibi, bir eğitim kurumu da; yeraldığı toplumun inançları, umutları, ülküleri, geçmiş tecrübeleri ve gelecekteki ihtiyaçlarının, başka bir ifadeyle, temel değerlerinin etkisi altında bulunmaktadır. Öğrenciyi sosyo-psikolojik değerler kadar, sosyal çevre ve halkın tepkileri ile var olan kültür değerleri de etkilemektedir; çünkü öğrencinin büyümesi ve gelişmesi yalnızca fizyolojik bir olay değil, aynı zamanda kültürel bir olgudur⁽³⁹⁾.

Değerler, çeşitli biçimlerde tanımlanabilmektedir. Tan⁽³⁴⁾a göre, değerler, belli durum ve koşullara bağlı kalmaksızın arzu edilen, yararlı görülen ve beğenilen şeyleri gösteren ölçütler olarak betimlenmektedir. Değer, grubun veya toplumun, kişilerin, davranış örneklerinin, amaçlarının ve diğer sosyo-kültürel özelliklerinin önem düzeyini ölçmeye yarayan ölçüt biçiminde ifade edildiği gibi⁽¹⁵⁾, kişisel ya da toplumsal olarak belirgin bir davranış biçimi ya da yaşam amacına ilişkin kalıcı bir inanç^(4, 7, 27) ve bir davranışın ya da bu davranışın gerçekleşme amacının başka bir davranışa üstünlüğü doğrultusunda sahip olunan istikrarlı, derin bir inanç⁽²⁸⁾ olarak da tanımlanmaktadır. Başka bir anlatımla, değer, ideal davranış biçimleri ya da yaşam amaçları hakkındaki inançtır ve bu inanç, kendisine ters düşen davranış biçimine ya da yaşam amacına üstün tutulmaktadır^(27, 28).

Bilindiği gibi, değerler, grupların önemli bir ürünüdür ve bireysel farklılıklarla ortaya konulmaktadır. Ancak bireyler grupların değerlerini aynı biçimde benimsemeyebilirler. Özellikle değerleri yaşama, dışa vurma, ifade etme gibi durumlarda bireysel farklılıklar kendisini göstermek-

tedir. Bununla birlikte, grubun değerleri, üyeleri tarafından benimsenirse grup güçlenmekte, birey de kişisel değerlerinin benimsendiği ölçüde gruba güç katmaktadır. Çünkü bireylerin değerlerine bağlılığının ve inancının devam etmesi ancak grup desteği ile mümkün olmaktadır. Bu nedenle sosyal yapı ve grup değerleri incelenirken bireysel farklılıklar, bireysel değer ve değer sistemleri de dikkate alınmalıdır^(2, 21, 32).

Değer sistemi, görece bir önem boyutu üzerine tercih edilen davranış biçimleri ya da yaşam amaçları ile ilgili inançların kalıcı bir organizasyonudur⁽²⁷⁾. Herkes, değer sistemi oluşturan bir değerler hiyerarşisine sahip bulunmaktadır ve bu sistem ya da hiyerarşik yapı, değerlere atfedilen görece önem tarafından belirlenmektedir⁽²⁶⁾.

Değerler, davranış biçimlerine ya da ulaşılmak istenen hedeflere göre değişmektedir. Varoluş amacı olan **temel** (amaç) **değerler**, birey olarak varılmak istenen temel hedefleri göstermektedir. Davranış biçimi **aracı** (araç) **değerler** ise, temel değerlere nasıl ulaşılabileceğini tarif etmektedir⁽²⁾.

Yaşam amacına ilişkin sürekli inançlar olan temel değerler; **kişisel** ve **sosyal** değerler olarak ikiye ayrılmaktadır. Temel değerleri sınıflandırmadaki esas, değerlerin kişiye veya topluma dönük ya da kişiye özgü veya kişilerarası olmasıdır. Örneğin; dini olgunluk, başarı duygusu ve kendine saygı kişisel değerlerdir; barış içinde bir dünya, ulusal güvenlik, özgürlük vb. ise, bireylerarası bir nitelik taşıması nedeniyle sosyal değerlerdir.

Bireyden istenen, beklenen davranış biçimleri olan aracı değerler; **ahlaki** ve **beceri** değerleri olarak sınıflandırılmaktadır. Ahlaki değerlerin odak noktası, kişilerarası olmasıdır ve bunlar zedelendiklerinde vicdan azabına ya da utanma duygusuna yol açan bazı aracı değerlere göndermektedir. Örneğin; dürüst, sevecen, bağışlayıcı vb. gibi. Beceri değerleri, yeterlik ve/veya kendini gerçekleştirme ile ilgilidir. Aydın, mantıklı, muktedir vb. gibi nitelikler beceri değerlerine örnek olarak verilebilir^(2, 4, 7, 17, 27).

İnanç, tutum, norm, ideoloji, doktrin, ideal, hedef, ihtiyaç, motivasyon gibi kavramların değerlerle yakın ilişkisi bulunmaktadır. Bu kavramları kapsamına alan değerlere yönelik bazı araştırmalar yapılmıştır^(9, 12-18, 22-31, 35, 37, 40).

Ülkemizde, üniversite öğrencilerinin değer sistemlerini inceleyen sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır^(1-6, 19, 20, 33). Ayrıca, yurtdışında da, değerler sisteminin spor ve sporculara yönelik olarak irdelendiği sık görülmemekle birlikte, bazı çalışmaların yapıldığı anlaşılmaktadır. Bunlar; sporcuların koçlarından ne ölçüde etkilendikleri⁽³¹⁾, Beden Eğitiminde inançlar, ahlak kavramı ve çatışmalar⁽¹¹⁾, sporda etik açıdan cinsiyetler arası benzerlikler ve farklılıklar^(10, 25) gibi konularda gerçekleştirilmiştir. Ne var ki, ülkemizin gelişmekte ve genç nüfusu fazla olan bir ülke konumunda bulunması ve özellikle öğrencilerin değerler sistemini etkileyebilecek öğretmen adayları üze-

rinde yapılmış çalışmaların çok sınırlı olması, üstelik Beden Eğitimi öğretmeni adaylarına yönelik hiçbir çalışmaya rastlanamaması, bu konunun incelenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır.

Söz konusu ihtiyaçtan kaynaklanan eldeki araştırmanın, eğitim sisteminde yer alan yönetici ve öğretmenlere, spor bilimcilere, sosyal psikologlara, sosyologlara ve bu konuda çalışan akademisyenlere katkı sağlaması umulmaktadır. Ayrıca bir ön-çalışma niteliğinde gerçekleştirilen bu çalışmanın, yeni araştırmalara yol açması da beklenmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin değer yargılarını belirleyerek, onların günümüz değişen değerlerine ne derecede vakıf ve konservatif değerlerine, inanç ve tutumlarına ne ölçüde sadık olduklarını tespit etmektir. Ayrıca Beden Eğitimi öğretmeni adaylarının günümüzdeki hızlı gelişmelerin yarattığı teknoloji üst toplumunun ortaya çıkardığı değerlere ne derece yatkın olduklarının saptanması da hedeflenmiştir.

Araştırmanın temel problemi; "Beden Eğitimi öğretmeni adaylarının değerler sistemi nedir?" biçiminde ifade edilmiştir. Bu probleme çözüm getirebilmek amacıyla aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Öğrencilerin değer yargıları üniversitelere göre farklılaşmakta mıdır?
2. Öğrencilerin değer yargıları cinsiyete göre değişmekte midir?
3. Öğrencilerin değer yargıları yaşa göre farklılaşmakta mıdır?
4. Öğrencilerin değer yargıları sınıflara göre değişmekte midir?
5. Öğrencilerin değer yargıları spor branşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma örneğine Celal Bayar (n=116), Ege (n=100) ve Marmara (n=120) Üniversitelerinden toplam 336 öğrenci seçilmiştir. Katılımcıların %45.53 (n=153)'ü kız, %54.46 (n=183)'si erkektir. Birinci ve dördüncü sınıfların öğrenci sayısı eşittir (n=168).

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak; evrensel değer taşıdığı kabul edilen ve çeşitli kültürlerde kullanılan Rokeach'ın "Değer Ölçeği" (Value Survey) E Formu kullanılmıştır. Bu ölçek, 18 temel (amaç) ve 18 aracı (araç) değeri kapsayan iki listeden oluşmaktadır. Temel değerler, kişisel ya da sosyal; aracı değerler de yeterlik ve ahlak ile ilgili olarak sınıflandırılmıştır. Değerler alfabetik sıraya göre dizilmiştir. Öğrenciler iki ayrı listede yer alan temel ve aracı değerleri, kendileri için taşıdıkları önem derecesine göre 1'den başlayarak 18'e kadar sıralamışlardır. Buna göre, en çok önem verilen değer "1.", en az önemli bulunan değer ise "18." sırada derecelendirilmiştir.

Ayrıca öğrencilere, üniversite, cinsiyet, yaş, sınıf, spor branşı vb. gibi kişisel özellikleri içeren bir bilgi formu doldurtulmuştur.

Verilerin Analizi ve Yorumu

Araştırmada frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmış, değerlerin öncelik sıralamaları medyan (ortanca) testi ile yapılmıştır.

Rokeach'ın araştırmalarında, t-testi, tek yönlü varyans analizi ve Kruskal-Wallis testi gibi anlamlılık testleri de kullanılmıştır. Sonuçlar, sözü edilen tüm testlerin birbirleriyle yüksek tutarlılık gösterdiğini ve özellikle küçük gruplarda t-testinin medyan testinden daha duyarlı sonuçlar verdiğini ortaya koymuştur (27).

Bu noktadan hareketle, araştırmanın istatistiksel analizleri, medyan testinin yanısıra t-testi, tek yönlü varyans analizi ve Tukey-B testleri ile değerlendirilmiştir.

Beden Eğitimi öğretmenleri adaylarının temel değerlerle ilgili genel tercih sıralamalarının karşılaştırılmasında, en çok ve en az önem verilen 5 değer dikkate alınmıştır

Analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde; önce öğrencilerle ilgili kişisel özellikler, daha sonra da alt problemlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

Araştırmanın örnekleminde yer alan öğretmen adaylarını %34.5 (n=116)'i Celal Bayar, %29.8 (n=100)'i Ege ve %35.7 (n=120)'si Marmara Üniversitelerinde okumaktadırlar. Katılımcıların %45.53 (n=153)'ünü kızlar, %54.46 (n=183)'sini erkekler oluşturmaktadır. Öğrencilerin %50 (n=168)'si birinci, yine %50 (n=168)'si dördüncü sınıfta bulunmaktadır. Deneklerin %31.8 (n=107)'si 20 ve daha küçük, %58.9 (n=198)'u 21-25 ve %6.5 (n=22)'i 26 ve daha büyük yaşta-
dır.

Spor branşları açısından incelendiğinde, gençlerin %33.3 (n=112)'ünün bireysel, %64.6 (n=217)'inin takım sporları ile uğraşırken, %2.1 (n=7)'inin spor yapmadığı ya da bıraktığı görülmektedir. Öğrencilerin yaklaşık %71 (n=237)'i 6 yıldan fazla spor yapmıştır. Bu oranlar 0-5 yıl için %15.8 (n=53), sporu bırakanlar ya da yapmayanlar için %13.7 (n=46)'dir.

Öğretmen adaylarının anne-baba eğitim düzeyleri de irdelenmiş ve şu bulgular elde edilmiştir. Annelerin %9.8 (n=33)'inin, babaların % 3.3 (n=11)'ünün formal bir eğitimi yoktur. İlköğretim (ilkokul+ortaokul) mezunu oranı annelerde %62.5 (n=210), babalarda %51.5 (n=173)'tir. Anne-baba eğitimi, lise ve üniversite olanların oranı ise sırasıyla %19.3 (n=65), %25 (n=84) ve %8.3 (n=28), %20.2 (n=68)'dir. Buna göre, öğrenci annelerinin yaklaşık üçte ikisinin ilköğretim, öğrenci babaların ise yaklaşık yarısının lise ve üniversite mezunu oldukları anlaşılmaktadır.

Beden Eğitimi öğretmeni adaylarının temel değerlerle ilgili genel tercih sıralamaları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Temel Değerlerin Genel Sıralaması

DEĞERLER	MEDYAN	X	ÖNCELİK SIRASI
1. Aile güvenliği	4	13.021	1
2. Akıl ve bilgelik	7	11.613	5
3. Barış içinde bir dünya	6	11.636	4
4. Başarı duygusu	8	10.902	10
5. Dini olgunluk	15	5.643	17
6. Eşitlik	7	11.292	9
7. Gerçek dostluk	7	11.469	7
8. Güzelliklerle dolu bir dünya	10.5	9.027	11
9. Heyecanlı bir yaşam	14	6.125	15
10. İç huzur	9	11.482	6
11. Kendine saygı	6	12.068	3
12. Mutluluk	8	11.315	8
13. Olgun sevgi	12	7.104	14
14. Özgürlük	5	12.478	2
15. Rahat bir hayat	13	7.680	12
16. Sosyal saygınlık	12	7.289	13
17. Ulusal güvenlik	14	5.979	16
18. Zevk	16	4.573	18

Tablo 1'de de görüldüğü gibi, öğrencilerin en çok önem verdikleri 5 değer; "aile güvenliği", "özgürlük", "kendine saygı", "barış içinde bir dünya" ile "akıl ve bilgelik"tir. En az öneme sahip değerler ise şöyle sıralanmaktadır: Zevk, dini olgunluk (ahiret selameti/mutluluğu), ulusal güvenlik, heyecanlı bir yaşam ve olgun sevgidir.

Öğretmen adaylarının aracı değerlerle ilgili genel eğilimleri Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: Temel Değerlerin Genel Sıralaması

DEĞERLER	MEDYAN	X	ÖNCELİK SIRASI
1. Aydın	7	11.224	5
2. Bağımsız	5	12.722	2
3. Bağışlayıcı	12	7.875	13
4. Cesur	8	10.179	8
5. Dürüst	4	13.970	1
6. Geniş görüşlü	8	10.397	6
7. Hayal gücü kuvvetli	13	7.316	16
8. Hırslı	8	9.737	9
9. İtaatkar	13	6.325	18
10. Kendine hakim	8	12.337	7
11. Kibar	12	7.585	15
12. Mantıklı	7	11.534	4
13. Muktedir	12	7.849	14
14. Neş'eli	11	8.530	10
15. Sevecen	11	8.488	11
16. Sorumluluk sahibi	7	11.749	3
17. Temiz	12	6.850	17
18. Yardımsever	11	8.415	12

Tablo 2'den de anlaşılacağı gibi, en önemli değerler, "dürüst", "bağımsız", "sorumluluk sahibi", "mantıklı" ve "aydın" (entellektüel) biçiminde sıralanmaktadır. En az önemli görülen değerler ise; "itaatkar", "temiz", "hayal gücü kuvvetli", "kibar" ve "muktedir" dir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ilk alt problemi; "Öğrencilerin değer yargıları Üniversitelere göre farklılaşmakta mıdır?" biçiminde ifade edilmiştir.

Beden Eğitimi öğretmeni adaylarının öncelikli değer sıralamaları incelendiğinde; temel değerlerde üniversitelere göre "dini olgunluk" (F=9.60, p<.0001) ve "iç huzur" (F=3.36, p<.05)

değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu durum, Marmara Üniversitesi öğrencileri lehinedir. Başka bir anlatımla, Marmara Üniversitesi'ndeki gençler (=7.025), "dini olgunluk" değerine Celal Bayar (=5.45) ve Ege (=3.99) Üniversitelerindeki öğrencilerden daha fazla önem vermektedirler.

Aynı şekilde "iç huzur" değerine Ege (=11.978) ve Marmara Üniversitesi öğrencileri (=11.938), Celal Bayar Üniversitesi (=10.514)'ndeki gençlerden daha fazla önemsemektedirler.

Aracı değerlerden "dürüst" (.01), "kibar" (.02), ve "temiz" (.01) değerleri üniversitelere göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklı sıralanmıştır. Celal Bayar (=14.61) ve Ege (=14.54) Üniversiteleri öğrencileri "dürüst" değerine, Marmara Üniversitesi'ndeki gençlerden (=12.98) daha çok önem vermektedirler.

"Kibar" ve "temiz" değerleri ise Marmara Üniversitesi (8.58; 7.87) öğrencilerince, Celal Bayar (=7.11; =6.25) ile Ege (=6.89; =6.26) Üniversitelerindeki katılımcılardan daha öncelikli değerlendirilmiştir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi; "Öğrencilerin değer yargıları cinsiyete göre değişmekte midir?" biçiminde ifade edilmiştir.

Temel değerlerin öncelikli sıralaması cinsiyet açısından incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaşan değerler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Temel Değerlerin Cinsiyete Göre Durumu

Temel Değerler		N		s	t	p
Aile güvenliği	K	136	12.015	5.04	-4.39	.000
	E	171	14.421	4.41		
Dini olgunluk	K	153	4.543	4.37	-3.43	.001
	E	181	6.448	5.76		
Gerçek dostluk	K	153	12.137	3.89	2.00	.05
	E	181	11.276	3.95		
Kendine saygı	K	153	13.052	4.19	3.59	.000
	E	181	11.332	4.50		
Mutluluk	K	151	12.238	4.04	3.84	.000
	E	183	10.563	3.90		
Olgun sevgi	K	152	6.441	3.96	-2.42	.02
	E	183	7.519	4.15		
Özgürlük	K	143	12.874	4.69	2.81	.005
	E	164	11.427	4.33		

Tablo 3'te de görüldüğü gibi; bağımsız t-testi sonuçlarına göre, 18 temel değer in 7'sinde istatistiksel açıdan anlamlı fark saptanmıştır. Buna göre, "kendine saygı", "özgürlük", "gerçek dostluk" ve "mutluluk" değerlerinin öncelikli sıralaması kızlar, "aile güvenliği", "olgun sevgi" ve "dini olgunluk" değer sıralaması ise erkekler lehinedir.

Aracı değerler irdelendiğinde; cinsiyete göre yalnızca "muktedir" değerinde ($t=-4.16$, .05) erkekler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Başka bir anlatımla, erkek öğrenciler söz konusu değere daha öncelikli yer vermişlerdir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi; "Öğrencilerin değer yargıları yaşa göre farklılaşmakta mıdır?" biçiminde ifade edilmiştir.

Temel değerlerin öncelikli sıralamasında, yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı fark saptanamamıştır. Buna karşın, aracı değerlerin "aydın" ve "temiz" sıralamaları istatistiksel olarak .01 düzeyinde farklılaşmaktadır. Her iki değer de 21 ve daha büyük yaş grubu lehinedir. Başka bir anlatımla; 21 y aşından büyük öğrenciler, "aydın" ve "temiz" değerlerine daha üst sıralarda yer vermişlerdir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi; "Öğrencilerin değer yargıları sınıflara göre değişmekte midir?" şeklinde ifade edilmiştir.

BE Öğretmeni adaylarının temel değerler öncelikli sıralamaları incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaşmadığı görülmüştür.

Aracı değerler açısından yalnızca "mantıklı" ve "temiz" değerleri farklılaşmaktadır. Bu bulgular, Tablo 4'de verilmektedir.

Tablo 4: Temel Değerlerin Sınıflara Göre Durumu

Aracı Değerler		N		s	t	p
Mantıklı	1.Sınıf	167	12.066	4.40	2.27	.05
	4.Sınıf	166	10.976	4.36		
Temiz	1. Sınıf	167	6.156	4.17	-2.82	.005
	4. Sınıf	162	7.543	4.74		

Tablo 4'te de görüldüğü üzere, "mantıklı" değeri 1.sınıflar lehine .05, "temiz" değeri ise 4.sınıflar lehine .005 düzeyinde anlamlı bir fark yaratmaktadır. Başka bir anlatımla, söz konusu iki değer in öncelikli sıralamaları sınıflara göre değişmektedir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi; "Öğrencilerin değer yargıları spor branşlarına göre farklılaşmakta mıdır?" biçiminde ifade edilmiştir.

Temel değerler irdelendiğinde, spor branşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Aracı değerler açısından ise yalnızca "hırslı" ($t=-2.81$, $p<.005$) değerinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Bu durum, takım sporcuları lehinedir. Başka bir ifadeyle, takım sporları ile uğraşan gençler, bireysel sporculara oranla "hırslı" değerine daha üst sıralarda yer vermişlerdir.

TARTIŞMA

Araştırma bulguları; Beden Eğitimi öğretmeni adaylarının öncelikli temel değerlerinin "aile güvenliği", "özgürlük", "kendine saygı", "barış içinde bir dünya" ile "akıl ve bilgelik" olduğunu ortaya koymuştur. En alt sıralarda yer verilen değerler ise, en önemsizden başlamak üzere; "zevk", "dini olgunluk", "ulusal güvenlik", "heyecanlı bir yaşam" ve "olgun sevgi"dir.

Çeşitli ülkelerde yapılan ve değişik değerlendirme araçları kullanılan araştırma bulguları ile elde edilen araştırma bulguları arasında benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır.

Aile güvenliği, özgürlük, kendine saygı, barış içinde bir dünya ile akıl ve bilgelik değerleri ülkemizde ve farklı kültürlerde gerçekleştirilen öncelikli değer sıralaması ile paraleldir. Başka bir anlatımla, söz konusu değerler, genellikle ilk beş sırada yer almıştır^{1, 4-6, 11-13, 18, 22-24, 27, 29, 31, 37, 38, 40}.

Zevk^{1, 4-6, 13, 16, 27, 29, 40}; dini olgunluk "ahiret selameti"^{1, 4-6, 9, 11, 13, 14, 27, 38, 40}; ulusal güvenlik^{1, 4-6, 13, 14, 16, 19, 24, 27, 40}; heyecanlı bir yaşam^{1, 4-6, 13, 16, 27, 40}; ve olgun sevgi^{4, 13} en alt sıralarda yer alan değerlerdir.

Bununla birlikte; farklı kültürlerde değer sıralamasında görece farklılıklar göze çarpmaktadır. Örneğin; Amerikalı, Alman, Papua Yeni Gine, Avustralyalı ve Meksikalı üniversite öğrencileri "aile güvenliği"ni en önemli değerler arasında sıralamaktadır^{12-14, 19, 27}. Oysa Çinli lise öğrencileri en önemsiz 4. değer olarak "aile güvenliği"ni seçmişlerdir¹³. Chia ve arkadaşları¹² tarafından yapılan çalışmada ise, Çinli üniversite öğrencilerinin en önemli değeri olarak "aile" yer almıştır. Aynı şekilde, Başaran⁴'ün bir çalışmada fakülterle göre farklılıklar söz konusu iken, Arda¹⁹, Başaran⁵, Bektaş⁶ ve TÜSIAD Raporu³⁸ üniversite öğrencileri ile çeşitli toplumsal kesimlerin "aile güvenliği"ne verdiği önemi kanıtlar niteliktedir. Özellikle "Dünya Değerler Araştırması" çerçevesinde TÜSIAD³⁸ tarafından gerçekleştirilen çalışmada (n=1009), en önemli toplumsal kurumun "aile" (%87) olarak değerlendirilmesi ve "aile hayatının daha önemli olması" (%91) bulguları, bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Ayrıca sözü edilen araştırmaların sonuçları ile elde edilen araştırma bulgusu da birbirine paraleldir.

Bu araştırmanın öncelikli değer sıralamasında 5. ila 10. sıralarda yer alan "iç huzur", "gerçek dostluk", "mutluluk", "eşitlik" ve "başarı duygusu" değerlerinde; gerek ülkemizde gerek yurtdışında Rokeach Değer Ölçeği ve çeşitli araçlarla yapılan araştırma sonuçları, farklı bulguları ortaya koymuştur. Örneğin; "iç huzur"^{1, 4-6, 11, 13, 16, 27, 37, 40}; "gerçek dostluk"^{1, 4, 6, 13, 18, 27, 38, 40}; "mutluluk"^{1, 4, 6, 13, 23, 27, 37}; "eşitlik"^{1, 4, 5, 11-14, 22-24, 38, 40}; "başarı duygusu"^{13, 18, 22, 24, 27, 37, 38, 40} ülkemizde ve yurtdışında yapılan araştırmalarda daha öncelikli değerlendirilmiştir.

Ancak en farklı sonuç "olgun sevgi" değerinde ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada ve ülkemizde yapılan diğer araştırmalarda⁴⁻⁶ daha alt sıralarda yer alan bu değer, Papua Yeni Gine lise öğrencileri^{13, 14} dışında Amerikalı^{12, 27}, Avustralyalı^{13, 14, 27}, Kanadalı²⁷, İsraili²⁷, Çinli¹³ ve Yunanlı³⁷ üniversite öğrencileri tarafından ilk beş değer arasında sıralanmıştır.

Ülkemizde ve yurtdışında görece farklılaşan bazı değerler ise; "güzelliklerle dolu bir dünya", "rahat bir hayat" ve "sosyal saygınlık"tır. Bu değerler;^{1, 4-6, 9, 14, 27, 29, 30, 37} genellikle son beş sırada yer almıştır.

Temel değerler sıralaması, yaş gruplarına, sınıflara ve spor branşlarına göre değişmezken; üniversitelere göre "iç huzur" ve "dini olgunluk", cinsiyet açısından ise "aile güvenliği", "kendine saygı", "özgürlük", "gerçek dostluk", "mutluluk", "olgun sevgi" ve "dini olgunluk" değerlerinde farklılaşmaktadır.

Daha önce belirtildiği gibi, genel sıralamada 6. sırada bulunan "iç huzur" değeri, Ege ve Marmara Üniversiteleri lehine ilk beş sırada yer almıştır. Bu bağlamda, söz konusu bulgular, ülkemizde ve yurtdışında gerçekleştirilen araştırma bulgularıyla da paraleldir^{1, 4-6, 11, 13, 16, 27, 37, 40}. Ancak Celal Bayar Üniversitesi öğrencilerince "iç huzur" değerinin daha az önemli görülmesi, ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı ile eğitim düzeylerinden kaynaklanabilir.

Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri "dini olgunluk" değerini, diğer iki üniversite öğrencilerinden daha önemli bulmuşlardır. Bu durum, Marmara Üniversitesindeki öğrencilerin daha dindar ve muhafazakar olduklarını düşündürmektedir.

"Kendine saygı", "özgürlük", "gerçek dostluk" ve "mutluluk" değerleri kız öğrencileri lehine bulunmuştur. Bu bulgular, Arda¹ tarafından Tıp Fakültesi öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen araştırma bulguları ile tutarlıdır. Ayrıca "özgürlük" değeri, Chlia ve arkadaşları¹²'nin yaptığı araştırmada Çinli kız üniversite öğrencileri lehine bulunmuştur. Buna karşın, Başaran⁴'ın araştırmasında "kendine saygı" değeri erkekler lehine öncelikli değerler arasında yer alırken, Rokeach²⁷ tarafından gerçekleştirilen araştırmada "mutluluk" değeri cinsiyete göre farklılaşmamıştır.

"Aile güvenliği", "olgun sevgi" ve "dini olgunluk" değerleri ise erkek öğrenciler lehine öncelikli sıralanmıştır. Rokeach²⁷ tarafından yapılan araştırmada, "aile güvenliği" ve "olgun sevgi" değerleri cinsiyete göre değişmezken, Arda'nın araştırmasında "aile güvenliği" ve "dini olgunluk"

erkekler lehine bulunmuştur. Bunun tam tersi, "dini olgunluk" değeri Bovasso ve arkadaşları⁹ ile Rokeach²⁷ tarafından yapılan araştırmalarda "kızlar" lehine bulunmuştur. Bu durum, yurtdışı çalışmalarda bazı değerlerde görece bir farklılaşma gözlemlendiğini, ancak ülkemizde yapılan araştırmaların birbirini destekler nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, erkek öğrencilerin halen geleneksel değerlere daha çok önem verdiğini ortaya koymaktadır. Örneğin "aile güvenliği" değerinin erkek öğrencilerde en önemli değer olması, Türk kültüründe ailenin koruyuculuk görevini erkeklerin üstlenmesinden kaynaklandığını düşündürmektedir.

Beden Eğitimi öğretmeni adaylarının öncelikli aracı değerleri incelendiğinde; "dürüst", "bağımsız", "sorumluluk sahibi", "mantıklı" ve "aydın" olma biçiminde sıralandığı görülmektedir. En alt sıralarda yer alanlar ise en az önem verilen değerden başlamak kaydıyla "itaatkar", "temiz", "hayal gücü kuvvetli", "kibar" ve "muktedir" dir.

Bu araştırma bulguları ile çeşitli değerlendirme araçları kullanılarak yapılan değişik ülkelerdeki araştırma bulguları arasında benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Şöyle ki dürüst^{1, 4-6, 13, 14, 27, 37, 40}; bağımsız^{1, 4-6, 12-14, 27, 40}; sorumluluk sahibi^{1, 4, 5, 12-14, 23, 27, 37, 40}; mantıklı^{1, 4-6, 27} ve aydın^{4, 5, 30, 31, 37, 40} olma değerleri genellikle ilk beş değer arasında yer almaktadır. Ancak mantıklı olma değeri, Rokeach²⁷'in araştırmasında İsraili üniversite öğrencilerince en önemli 3. değer olarak sıralanırken, Kanadalı katılımcılar tarafından en az önemli 5. değer olarak yer verilmiştir. Aynı şekilde Feather¹³ ile Feather ve Hutton¹⁴'in araştırmalarında da Avustralyalı ve Papua Yeni Gine'li öğrenciler söz konusu değeri en alt sıralara yerleştirmişlerdir.

"Aydın" olma değeri için de aynı durum geçerlidir. Örneğin; Stiles ve Gibbons³⁰, Meksikalı öğrencilerin, Jones ve Bock⁴⁰ Çinlilerin, Gliksmann ve Wohl⁴⁰ Amerikalıların, Triandis ve arkadaşları³⁷, Amerikalı ve Japonların, Synder³¹ basketbolcuların "aydın" değerine ilk beş sırada yer verdiklerini bulmuşlardır. Buna karşın, söz konusu değer, Rokeach²⁷'in araştırmasında Avustralyalıların, Prothro⁴⁰'nun araştırmasında Arap öğrencilerin son beş tercihlerinde yer almıştır. Ayrıca, Feather¹³'in araştırma bulgularında en önemli 3. değer olarak sıralanan "aydın" olma, Avustralyalılar ile Papua Yeni Gine'lilerce en alt sıralarda değerlendirilmiştir.

Bektaş⁶ tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise "aydın" değeri sondan 2.sırada yer almıştır. Ancak aracı değerlerde "entelektüel" olarak verilen bu değer, üniversite öğrencilerince farklı biçimde yorumlanması nedeniyle en son sıralarda değerlendirilmiştir. Başka bir anlatımla, "entel barlarda başıboş oturan, içki içen aydınları anladıkları, toplum meseleleri için düşünceleri gerekirken aslında hiç de öyle yapmadıkları" gerekçesiyle entelektüel (aydın) değeri en alt sıralarda yer almıştır.

En son sıralarda yer alan aracı değerler "itaatkar"^{1, 4-6, 12, 13, 27, 29}; "temiz"^{1, 4, 5, 13, 27, 40}; "hayal

gücü kuvvetli"^{1, 4-6, 13, 27}; "kibar"^{1, 4-6, 13, 27, 37, 40}; ve "muktedir"⁴dir. Bu değerler genellikle en az önemli bulunan değerler olmakla birlikte görece farklılıklar da bulunmaktadır. Örneğin; "itaatkar" olma, Çinliler¹² Papua Yeni Gineliler^{13, 14} ve Amerikalı zenciler²⁷ tarafından ilk beş değer arasında sıralanmıştır. "Kibar" olma, Papua Yeni Ginelilerce, "muktedir" olma da Çinli^{13, 40}, Amerikalı^{27, 40} ve Yunanlı³⁷ öğrencilerce öncelikli (ilk beş) değer arasında yer almıştır. Bu durum, kültürler arası görece farklılıkları sergilemektedir.

Le Compte ve Le Compte²⁰ tarafından 1973 yılında yapılan araştırmada Türk üniversite öğrencilerinin, Amerikalılardan daha itaatkar oldukları saptanmıştır. Oysa bu araştırmada "itaatkar" değeri en son sıradadır. Bu bağlamda iki çalışma bulgularının çeliştiği, ancak eldeki araştırma sonucuna göre gençlerin geleneksel yapısında değişimler bulunduğu söylenebilir.

Bunun yanısıra genel sıralamada 6. ila 10. sıradaki "geniş görüşlü", "kendine hakim", "cesur", "hırslı" ve "neşeli" değerlerinde de görece farklılıklar olduğu saptanmıştır. Şöyle ki, "geniş görüşlü" değeri, gerek Türk örnekleme^{1, 5} gerekse Amerikalı^{27, 37}, Avustralyalı^{13, 14, 27}, Kanadalı²⁷, Çinli¹³, Japon³⁷ ve Hintli³⁷ üniversitelerinde ilk beş sıradadır. "Kendine hakim" değeri Türklerin^{4, 6} yanısıra Avustralyalılar^{13, 14, 27}, İsraililer²⁷, Araplar⁴⁰, Hintliler³⁷ ve Yunanlılar³⁷ da 5. değer olarak sıralanmıştır.

"Cesur" değeri açısından; Çinli, Amerikalı ve Hintli öğrenciler gibi Türklerin^{1, 4, 6, 13, 27, 29, 37, 40} de üst sıralarda yer verdikleri söylenebilir. "Hırslı" değeri ise farklı kültürlerde ilk sıralarda seçilmiştir^{13, 14, 27, 37, 40}. Buna karşın, Türk üniversite öğrencileri "hırslı" olma değerini, Bektaş⁶'ın araştırmasında 2. öncelik sırasında, diğer araştırmalarda ise^{1, 4, 5} en son sıralarda değerlendirmişlerdir. Onuncu sıradaki "neşeli" olma değeri, bazı kültürlerde üst sıralarda yer almışken^{13, 14, 18, 29, 30, 37}, bazılarında da en alt sıralarda değerlendirilmiştir^{4-6, 13, 27, 30}. Bu bağlamda, öncelikli değer sıralamasının görece olarak farklılaştığı söylenebilir.

Türk kişiliğinin bir özelliği olan cesaret³⁶, bu araştırmada 8. sırada yer almıştır. Bu durum, söz konusu özelliğe daha az önem verilmesinden kaynaklanabileceği gibi, bazı değerlerin (dürüstlük, bağımsızlık, sorumluluk sahibi olma vb. gibi) daha fazla önemsenmesinden de olabilir.

Aracı değerler sıralaması üniversitelere göre "dürüst", "kibar" ve "temiz"; cinsiyete göre "muktedir"; yaşa göre "aydın" ve "temiz"; sınıflara göre "mantıklı" ve "temiz"; ve spor branşlarına göre "hırslı" değerlerinde farklılaşmaktadır.

"Dürüst" değerine, Celal Bayar ve Ege Üniversiteleri öğrencilerince; "kibar" ve "temiz" değerlerine ise Marmara Üniversitesindeki katılımcılar tarafından daha üst sıralarda yer verilmiştir. Bu durum, ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısından, eğitim düzeyinden olabileceği gibi, yaşanan kentlerden ve koşullardan da kaynaklanabilir.

"Muktedir" (yetenekli) değeri erkek öğrenciler lehine bulunmuştur. Bu durum; muktedir ol-

manın sporla yakından ilgili olmasından, toplumsal ve bireysel açıdan erkeklerden beklenen roller çerçevesinde düşünülmesinden kaynaklanabilir. Başka bir anlatımla, toplumun erkeklerden daha güçlü, yetenekli ve kapasiteli olma beklentisinin, "muktedir" olma değerinin erkek öğrenciler tarafından öncelikle tercih edilmesinde doğal bir etken olduğu düşünülmektedir.

"Aydın" ve "temiz" olma değerleri 21 ve daha büyük yaşta öğrenciler lehinedir. Bu durum, gençlerin zihinsel, psikolojik ve sosyal gelişim özelliklerinin yanısıra aile, çevre farklılıklarına ve eğitim düzeylerine bağlı olabilir.

Birinci sınıf öğrencileri "mantıklı", dördüncü sınıf öğrencileri ise "temiz" olma değerlerini daha öncelikle sıralamışlardır. Bu durumda, katılımcıların psikolojik ve fiziksel özellikleri ile aile ve çevrenin kültürel yapısı, eğitim düzeyi vb. gibi faktörlerin etkisini yansıttığı düşünülebilir.

Spor branşlarına göre "hırslı" olma değeri takım sporcuları tarafından daha önemli bulunmuştur. Bu durum, motivasyon, başarı güdüsü, paylaşma, işbirliği ve ekip ruhu gibi özelliklerin takım sporlarında daha yoğun yaşanmasına bağlı olarak, "hırslı" önemle vurgulandığı şeklinde yorumlanabilir.

Beden Eğitimi öğretmeni adaylarının öncelikli değerleri; aile güvenliği, özgürlük, kendine saygı, barış içinde bir dünya, akıl ve bilgelik; dürüstlük, bağımsızlık, sorumluluk sahibi olma, mantıklılık ve aydın olma biçiminde sıralanmaktadır. Temel değerler ile aracı değerler arasında büyük bir paralellik olduğu görülmektedir; Özgürlük ve bağımsızlık, akıl ve bilgelik ile aydın olma gibi. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının değer yargılarının tutarlı olduğu ifade edilebilir.

Gençlerin en az önem verdikleri temel değerler zevk, dini olgunluk (ahiret selameti), ulusal güvenlik, heyecanlı bir yaşam ve olgun sevgi; aracı değerleri ise itaatkar, temiz, hayal gücü kuvvetli, kibar ve muktedir olmaktır. Aynı şekilde, öğretmen adaylarının değer yargılarının tutarlılığından söz edilebilir.

Kahl (1968), Inkeles ve Smith (1974), Bontempo, Lobel ve Triandis (1990), Chia ve arkadaşları (1990) ile Kağıtçıbaşı (1988) modern değerleri; kişisel yeterlik duygusunun yüksek olması, akrabalarla düşük düzeyde bütünleşme, cinsiyet eşitliğine inanç, güçlü bireysel yönelim, bağımsızlık, ikincil ilişkilerin güçlü olması, başarıya değer verme, demokratik olma, iletişime açıklık, eşitlikçi olma, değişmeye açıklık vb. olarak tanımlamaktadır^{6, 12, 20}.

Bu bağlamda, Beden Eğitimi öğretmeni adaylarının halen geleneksel bazı değerleri taşımakla birlikte, modern değer yargılarına da sahip olduğu söylenebilir. Nitekim çeşitli araştırmalar^{1, 4, 6, 20, 36, 38}, toplumumuzun belirli boyutlarıyla geleneksel, sanayi ve sanayi ötesi toplum yapısı ile benzer özellikler taşıdığı yönündedir. Bu araştırma sonuçları, yukarıdaki vargıyı güçlendirmektedir.

SONUÇ

Bu araştırma; beden eğitimi öğretmeni adaylarının çeşitli kültürlerdeki üniversite öğrencileriyle benzer değerlere sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Genel olarak; temel değerler egosantrik bir nitelik taşımaktadır. Kendine saygı, akıl ve bilgelik, iç huzur, aile ve arkadaş çevresinde güvenlik ve güvenilirlik arama gibi değerlerin öncelikle sıralanması, bu durumu kanıtlamaktadır.

Aile güvenliği, barış içinde bir dünya, özgürlük gibi sosyal değerler önemini korurken; eğlence, zevk ve heyecan gibi hedonistik değerler ile ulusal güvenlik gibi değerler en az öneme sahiptir.

Dürüstlük ve sorumluluk sahibi olma gibi güçlü ahlaki değerlerin yanı sıra bağımsızlık, mantıklı, aydın, geniş görüşlü olma gibi beceri değerlerinin öncelikle yer alması; toplumsal gerçeklerin ve üniversite eğitimindeki gerekli niteliklerin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

Genel bir sonuç olarak; halen geleneksel yapının görece olarak korunduğu ancak toplumsal değişim ve gelişimin doğal bir etkileşimi doğrultusunda modern değer yargılarının yerleştiği söylenebilir.

ÖNERİLER

1. Ailede verilen ahlak eğitimi önemlidir. Ailenin sosyal ve ahlaki değerlerinin çocuk için bir model oluşturması nedeniyle ailelerin bu konuda bilinçlendirilmesi amacıyla çeşitli eğitim etkinlikleri düzenlenmelidir.

2. Okullarda ahlaki eğitim ile ilgili önlemler alınmalıdır. Öğrencileri, gerçeği test edebilecekleri değişik yaşantılarla karşı karşıya getirerek, onların bağımsız olarak kendi değerler sistemini, gerçeğe uygun bir biçimde oluşturmalarına yardımcı olunmalıdır.

3. Öğretmenlerin davranışları ile öğrencilere model oldukları dikkate alındığında, öğretmenlerin uygun görüş ve davranış birliği içinde olmaları sağlanmalıdır. Ayrıca bu konuya ilişkin hizmetiçi eğitim kursları düzenlenebilir.

4. Sosyal bilimlerle ilgili derslerde ve rehberlik saatlerinde öğrencilerin değişik değer yargılarını ve inançlarını fark etmeleri hususunda yardım edilmelidir.

5. Kitle iletişim araçlarının, ahlak eğitimindeki önemli rolü ve etkisi açısından uygun tartışma ortamları yaratılarak doğrulara dikkat çekilmelidir.

6. Sporda erdemlilik ve ahlak konusu işlenmelidir. Beden Eğitimi öğretmenleri, antrenörler

ve hakemler, örnek davranışlar sergileyebilmeleri için nitelikli bir eğitimden geçirilmeli ve hizmet-içi kurslara alınmalıdır.

7. Bir çeşit eğitim kurumu olan spor klüplerinde çalışan yöneticilerin alanla ilgili yeterli eğitim almış olmalarına dikkat edilmelidir.

8. Beden Eğitimi öğretmeni ve diğer spor insanlarının yetiştirildiği Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarının programlarında Spor Felsefesi ve Olimpizm, Spor Etiği vb. gibi dersler yer almalı ve alan uzmanlarınca okutulmalıdır.

9. Bu araştırmaya benzer araştırmalar farklı eğitim kurumlarında yapılmalıdır.

10. Öğrenciler ve ailelerin değer yargılarını inceleyen araştırmalar gerçekleştirilmelidir.

11. Öğrencilerin ve çeşitli toplumsal kesimlerin değer yargılarını inceleyen longitudinal (boy-lamsal) araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Arda, B. "Tıp Öğrencilerinin Meslek Seçme Motivasyonları ve Değer Sistemleri Konusunda Bir Durum Değerlendirmesi" VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, 22-25 Eylül 1992. Ankara: Kongre Düzenleme Kurulu ve Türk Psikologlar Derneği Yayını, 1993: 59-64.
2. Ayvalıoğlu, N. "A Comparison of Turkish and American Value System." Journal of Cross-Cultural Psychology, -October 1994.
3. Azman, M. "İnsanların Değişik Konularda Sahip Oldukları Değerler." Yayınlanmamış Lisans Tezi. İzmir: E.Ü. Edebiyat Fak., 1993.
4. Başaran, F. "Üniversite Eğitim Süreci İçinde Öğrencilerin Değer Tercih Sıralamalarında Değişme." VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. 22-25 Eylül 1992. Ankara: Kongre Düzenleme Kurulu ve Türk Psikologları Derneği Yayını, 1993: 49-58.
5. Başaran, F. "The University Students Value Preferences." The Paper presented at the Congress of Cross-Cultural Social Psychology. (in press).
6. Bektaş, M. "Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlerin İncelenmesi." Yayınlanmamış Lisans Tezi. İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi, 1992.
7. Bilgin, N. Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar. İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, No: 91, 1999.
8. Bontempo, R., Lobel, S. and H. Triandis. "Compliance and Value Internalization in Brazil and the U.S. Effects of Allocentrism and Anonymity." Journal of Cross-Cultural Psychology. 21, 2: 200-213, June 1990.
9. Bovasso, G., Jocabs, J. and S. Rettig. "Changes in Moral Values Over Three Decades, 1958-1988." Youth and Society. 22, 4: 468-481, June 1991.

10. Butt, S.D. "New Horizons for Women in Sport." University of British Columbia: 287-292, 1975.
11. Carroll, B., Hollinshead, G. and I. Siraj - Blatchford. "Ethnicity and Conflict in Physical Education. British Educational Research Journal. 19, 1: 59-76, Feb 1993.
12. Chia, R.C., Wuensch, K.L., Childers, L., Chuang, C., Cheng, B., Cesar-Romero, J. and S. Nava. "A Comparison of Family Values Among Chinese, Mexican, and American College Students." Journal of Social Behavior and Personality. 9, 2: 249-258, June 1994.
13. Feather, N.T. "Cross-Cultural Studies with the Rokeach Value Survey: The Flinders Program of Research on Values." Australian Journal of Psychology. 38, 3: 269-283, 1986.
14. Feather, N.T. and M. A. Hutton. "A Value Systems of Students in Papua, New Guinea andn Australia" International J. of Psychology. 9,2: 91-104, 1973.
15. Fichter, H.J. "Amerikan Değer Sisteminin Görünümleri." A.Ü. Eğt.Fak. Dergisi. 6, 1-4, 1975.
16. Gillespie, J.N. and G.W. Allport. Youth's Outlook on the Future. New York: Double-day, 1955.
17. Güngör, E. Değerler Psikolojisi. İkinci Baskı. Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayını, No: 8, 1993.
18. Homer, P.M. "Transmissions of Human Values: A Cross-Cultural Investigation of Generational and Reciprocal Influence Effects." Genetic, Social and General Psychology Monographs. 119, 3: 343-367, Aug 1993.
19. Hyman, H.H., Payaslıoğlu, A. and F.W. Frey. "The Values of Turkish College Youth." Public Opinion Quarterly. 22, 3: 275-192, 1958.
20. Kağıtçıbaşı, Ç. İnsan ve İnsanlar. Gözden Geçirilmiş 7. Basım, İstanbul: Evrim-Basım-Yayım-Dağıtım, 1988.
21. Krench, D. ve R.S. Crutchfield. Sosyal Psikoloji. Çev. E. Güngör. İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fak. Yayını, No: 1154, 1970.
22. Lipset, S.M. "The Value Patterns of Democracy: A Case Study in Comparative Analysis." American Sociological Review. 28: 515-531, 1963.
23. McKernan, J. and J.L. Russel. "Differences in Religion and Sex in the Value Systems of Northern Ireland Adolescents." British Journal of Social and Clinical Psychology. 19, 2: 115-118, June 1980.
24. Perkins, H.W., and J. L. Spates. "Mirror Images? Three Analyses of Values in England and the United States." International Journal of Comparative Sociology. XXVII, 1-2: 31-52, Jan-Apr 1986.
25. Reis, H.T. and B. Jesma. "A Social Psychology of Sex Differences in Sport." Rochester: The Un. of Rochester Press, 276-286.
26. Robbins, S.P. Organizational Behavior. 3rd edition. New York: Prentice-Hall International Editions, 1986.
27. Rokeach, M. The Nature of Human Values. New York: Collier MacMillan Pub., 1973.
28. Rokeach, M. "Some Unresolved Issues in Theories of Beliefs, Attitudes and Values." Nebraska Symposium on Motivation. Vol. 27, 1979. Nebraska: Un. of Nebraska Press, 1980.
29. Simmons, D.D. and J.R. Penn. "Stability and Sharing of Value Norms Among American University Student Cohorts in 1970, 1980, and 1990." The Journal of Social Psychology. 134, 1: 69-78, Feb 1994.

30. Stiles, D.A. and J.L. Gibbons. "Opposite Sex Ideal in the U.S.A. and Mexico as Perceived by Young Adolescents." *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 21, 2: 180-199, June 1990.
31. Synder, E.E. "Aspects of Social and Political Values of High School Coaches." *International Review Sport Psychology*. 8, 3-4: 73-87, 1973.
32. Şerif, M. *Sosyal Kuralların Psikolojisi*. İstanbul: Alan Yayıncılık, No: 38, 1985.
33. Şirin, A. "Gençlerin Değer Sıralaması Üzerine Bir Araştırma." *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul. M.Ü. Sosyal Bil. Ens., 1986.
34. Tan, M. *Toplum Bilimine Giriş ve Temel Kavramlar*. Ankara: A.Ü.Eğitim Fak. Yayını, No: 97, 1981.
35. Taylor, J., Turner, S., Underwood, C., Franklin, A., Jackson, E. and V. Stagg. "Values for Life: Preliminary Evaluation of the Educational Component." *Journal of Black Psychology*. 20, 2: 210-233, May 1994.
36. Tezcan, M. *Türk Kişiliği ve Kültür-Kişilik ilişkileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını, NO: 1970, 1997.
37. Triandis, H.C., Vassiliou, V. Vassiliou, G., Tanaka, Y. and A.V. Shanmugam. (Eds.). *The Analysis of Subjective Culture*. New York: Wiley, 1972.
38. TÜSİAD. *Türk Toplumunun Değerleri*. İstanbul: Tüsiad Yayını, No: t/91.6.145, 1991.
39. Varış, F. *Eğitimde Program Geliştirme. "Teori ve Teknikler"*.6. Baskı, Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık, 1996.
40. Zavalloni, M. "Values." *Handbook of Cross-Cultural Psychology. Social Psychology*. Vol. 5 (Eds) Triandis, H.C. and R.W. Brislin, 1980.